

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wiclinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid. IV. — Uit de Schrift: Alles of niets. (Matth. 13:12). — Kerkelijk Leven: Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XV. Stellingen over de kerk. Open brief aan Dr G. Hofstede, Marburg 1929—Amsterdam 1934. — Lit. en Kunst: Nieuwe Boeken over Indië. I. — Zielkunde: Replik. III. — Opvoeding en Onderwijs: Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School. VIII. (Slot). — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbel en Natuur (2e Serie) II. — Perschoon. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid.
(„Een roepstem” beantwoord.)

IV.

(Scheidbrieven verbond.)

Ons voorgaande artikel heeft ons tenslotte te recht doen komen bij het in eersten aanloop eenigszins paradoxaal schijnende feit, dat Jesaja vraagt: „waar is de scheidbrief, dien Ik gegeven heb, Ik, de Heere?” terwijl daarentegen (?) Jeremia zonder eenige aarzeling uitspreekt, dat de Heere wel degelijk aan het liestammenrijk den scheidbrief heeft gegeven.

Zijn deze uitspraken tegenstrijdig?
O neen, dat allerminst.
Zij bewijzen alleen maar, dat men met het scheidbriefmotief (of moeten wij misschien zeggen: het scheidbriefquietief?) uiterst voorzichtig moet zijn.

Beginnen we eens met Jeremia. Prof. Aalders, in zijn bespreking van den geciteerden tekst (Korte Verklaring H. S., Kampen, Kok) merkt op, dat de profetie het gedrag van Israël — d.w.z. het liestammenrijk — heeft aangeduid „in het beeld van echtelijke ontrouw, doelende op den afgodischen en onwetigen eeredienst”. „De van haar echtgenoot weggelopen overspelige vrouw wordt uitgenoodigd tot hem terug te keeren, maar daarin ligt tevens de gedachte der bekeering van Israël tot zijn God”. Maar dat de Heere „Afscheiding-Israël”, „om haar echtbreuk verstootten en haar haren scheidbrief gegeven had” wordt uitdrukkelijk geconstateerd. Prof. Aalders merkt ter nadere bevestiging van die gedachte dan ook nog even op, dat waarschijnlijk de tekst opzettelijk den „notariëlelen stijl der scheidbrieven” volgt. Het beeld is dus wel zeer concreet bedoeld. En nu wordt aan het twee-stammenrijk met opzet deze uitreiking, vanwege Jahwe, van den scheidbrief aan Israël, het liestammenrijk ter waarschuwing voorgehouden.

Strijdt dit nu met wat Jesaja zegt?

Allerminst.
Want Jesaja wijst er op, dat het volk Israël — nu in zijn geheel genomen — weliswaar „verkocht en verstootten is” (Prof. Ridderbos), maar dat dit gebeurd is „om zijn zonden. Dus is de hoofdgedachte deze, dat het verstootten en verkoopen NIET VAN DEN HEERE IS UITGEGAAN. Het beeld van den scheidbrief doet daarnaast ook uitkomen, dat de band tusschen den HEERE en Israël niet geheel is doorgesneden” (Ridderbos). De Heere heeft ZIJNERZIJDIG „geen scheidbrief (een bewijs van formeele scheiding) gegeven, OM haar daarmee te verstootten” (idem).

Hoe weinig men hier dus het recht heeft, zich van dezen overbekenden tekst te bedienen, om te ontdekken, dat er een heusche scheidbrief is, en hoe lichtvaardig dus uit een oogpunt van rustige Schriftlezing dit tekstgebruik is, blijkt wel uit het vervolg bij Jesaja.

Gewoonlijk toch wordt uit den scheidbrief-tekst van Jesaja afgeleid: er IS GEEN scheidbrief, en daarmee uit. Maar, Jesaja spreekt nog onder een ander beeld, een tweede, van de verhouding tusschen Jahwe en Zijn volk. Let nu eens even op het volgende, op dat tweede beeld; en gij voelt onmiddellijk het onhoudbare van deze redeneer-

ring. Immers dadelijk daarop volgt bij Jesaja de vraag, en dat nog wel in hetzelfde vers (50:1): „wie is de schuldeischer VAN MIJ, aan wien IK u verkocht heb?”

Men zou, weer op den klank afgaande, dus, indien de Leidsche redenaars gelijk hadden, in hun betoogtrant blijvende, eveneens moeten concluderen: het volk is dus niet verkocht. Maar dat het wel degelijk verkocht is, blijkt nog in hetzelfde vers: „Zie, om uwe misdrijven zijt gij verkocht”. Dat is toch wel duidelijk.

En, als om alles af te doen, en heel dezen redeneergang voorgoed te breken, wordt er dadelijk — en hier wordt dan weer het scheidbriefmotief opgenomen — aan toegevoegd: „om uw overtredingen IS uw moeder verstootten”.

Neen, wij oordeelen niet hard. Maar wij kunnen toch de vraag niet terugdringen: heeft nu nooit een van de vele Hervormde redenaars en sprekers en debaters dat bekende vers, Jesaja 50:1, in zijn geheel gelezen? Telkens wordt alléén maar het eerste gedeelte aangehaald. En altijd gebeurt het dan in denzelfden zin, als waarin de eerste spreker van den Leidschen radio-avond het doet: „God toont dag aan dag haar (d.w.z. de Hervormde Kerk) niet verlaten te hebben”. En onmiddellijk volgt er dan op: „maar als God haar niet verlaten heeft, dan mogen ook wij het niet doen”. Wij willen nu geen woord verspillen aan de vraag of deze probleemstelling, voor wat „ons” betreft, juist is. Wij willen echter wel de sprekers aan hun woord houden. Indien zij zoomaar op de Hervormde Kerk van 1934 toepassen, wat van de „moeder” van Jesaja 50:1 gezegd wordt, dan zeggen wij: uw eigen tekstgebruik vertoont uw redeneering; want, niet een paar verzen verder op, maar in HETZELFDE vers wordt gezegd: om uw overtredingen IS uw moeder verstootten. De Statenvertaling is hier ook in orde op dit punt. En daarom is er — men vergunne ons dat te zeggen — toch eigenlijk geen verontschuldiging voor dit herhaalde tekst-misbruik, dat het denken niet scherpt, en daardoor den wil niet activeert.

Leest men intusschen de dingen zoo, als wij hier aangaven, dan blijkt er tusschen Jesaja en Jeremia niet de minste tegenstrijdigheid te zijn. Beiden zeggen: de scheidbrief IS gegeven. Maar beiden zijn het er ook over eens, dat dit geen definitief oordeel is. Want zij roepen beiden het volk tot bekeering. Zoodra de bekeering doorbreekt — Huber, de gansche kudde naar buiten! — zoodra men zich van de zonde werkelijk bekeert, wordt de verstootten weer aangenomen. Maar anders ook niet. Het scheidbriefmotief is noch bij Jesaja, noch bij Jeremia een duivels-oorkussen om op te gaan liggen. Noch bij den één, noch bij den ander is het een quietief, om te zeggen: God heeft ons niet verlaten, laten de menschen het ook niet doen. Men zij voorzichtig. Want indien deze gedachten-concatenatie juist zou zijn, zou een ander, die één regel in Jesaja 50:1 verder leest, de „toepassing” kunnen maken, dat het voor iedereen dadelijk plicht was, de Hervormde Kerk te verlaten. God heeft den scheidbrief gegeven, en daarom moeten wij het ook doen... het ware even „logisch”. Voelen de sprekers van den Leidschen avond niet, dat zij met hun tekstgebruik op een al te dun koord balanceeren?

Nog op een ander punt zijn voorts de beide profeten het eens. Beiden n.l. weten er van, dat de scheidbrief, die inderdaad gegeven is, zijn oorzaak vond, niet in een bondsverbreking, die van 's HEEREN kant zou uitgegaan zijn, doch in de ontrouw van het volk zelf.

Dat laatste voorop te stellen is dan ook de eenige rechte manier van citeren van den bekenden scheidbrief-tekst uit Jesaja. De scheiding is een feit. Het volk is geruïneerd. Het heilgdom ligt verwoest. Maar hoe komt het? Het komt

niet daarvan, dat JAHWE veranderd is. Doch het komt daarvandaan, dat het VOLK veranderd is. Het is met heel die echtscheidings-kwestie precies als met de verharding, de verstokking, de geestelijke verlatenheid. Wanneer Farao zich verhardt, dan wordt hij verhard. Wanneer de zondaar zich verstokt, dan wordt hij verstokt. Wanneer wij onzerzijds den Heere verlaten, dan worden wij verlaten. Dit is dan ook de bittere realiteit van alle „geestelijke verlatenheid”. Deze is hooge werkelijkheid. Niet in dien zin, alsof de geestelijke verlatenheid uit zou gaan van God, den HEERE, als ware Hij willekeurig, tiranniek, ontrouw aan Zijn verhoofd O neen, tegen alle fatalisme in dezen moet gewaakt worden. Elke theorie over geestelijke verlatenheid, welke zoomaar de reden, de oorzaak van onze eigen dorheid aan den Heere toeschrijft, beledigt Hem. Maar nu moeten we ook de andere zijde van deze medaille laten zien. Juist, omdat onder het treffende beeld van het huwelijk tusschen den „Maker”, die ook „Man” geworden is, Jahwe dus, ter eener zijde, en Zijn verbondsvolk ter ander zijde, de verbonds-relatie geteekend wordt, juist daarom wordt de ontrouw, die van ons zelf uitgegaan is, opgenomen, precies als die verstokking en die verharding, in de voorzienigheid van God, opgenomen in Zijn regeerbeleid. Zoo komt er een werkelijkheid van „verlatenheid”. Van „overgave” in den waan. Zoo komt er een toestand, waarbij b.v. de officiële „oogen” van het volk (Jesaja 29) niet zien, en zijn officiële „poren” niet hooren, en de zieners niet zien, en — om het nu eens in twintigste-eeuw-taal te zeggen — de officiële hoog- en zeergeleerden, de officiële leiders, niet meer zien, waar het om gaat. En vele enkele leden der kerk het ook niet meer zien.

In zulk een toestand grijpt dan de profetie in. Om te zeggen tot het volk: aanschouw het verbond. Maar dan NIET in dezen zin, alsof dat beteekenen zou: blijf ik elk geval vrede houden met den bestaanden toestand. Maar om — vlak andersom — te zeggen: aanschouw het verbond, in dezen totaal anderen zin, dat de kreet der profetie bekeerend tot in het hart doordringt. Bekeerend, niet geruststellend. Prikkelend, niet in slaap wiegend. Bekeer u, bekeer u dadelijk, en doe de eerste werken; en zoo niet, ik zal uw kandelaar van u weren.

En door dien eisch van bekeering te stellen, laten die profeten dan zien, dat de hoop nog niet afgesneden is voor wie zich inderdaad bekeert.

Maar ook iets anders geven zij daarin te verstaan. Dit is het: als de bekeering uitblijft, dan zal de inderdaad reeds gegeven scheidbrief van kracht blijven, en de scheiding definitief worden.

De scheidbrief is niet van Jahwe UITGEGAAN. Daarom kan men met berouw tot Hem terugkeeren. Maar Hij heeft van Zijn kant acte genomen van het feit, dat de bruid hárerzijds ontrouw geworden is.

En waar nu het verbond twee partijen heeft, en dus tweezijdig is, daar kan, — en dit is nu volle ernst — „de liefde niet van één kant komen. Ze MOET van één kant komen VOOR het huwelijk. In het ONTstaan van het verbond. Maar ze MAG niet van één kant komen TIJDENS het huwelijk. In het BESTaan van het verbond. Daar is het juist een VERBOND voor!”

Wij komen hier nog op terug.
Maar vooraf stellen wij dus vast op dit punt van ons betoog, — dat — zie ook Prof. Ridderbos, blz. 105 — de reden der verstokking niet buiten Israël lag. En daarmee wordt met alle kracht geprotesteerd tegen het quietisme van de Leidsche redevoeringen, dat telkens weer tracht, die klemmende organisatie voor te stellen als een ding, dat van buiten af op de Herv. Kerk gekomen is, en van buiten af die kerk drukt. Neen, de reden van de ellende, van de door de sprekers zelf geconstateerde ontheiliging, van de ruïneering, ligt niet buiten de kerk zelf.